

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.06.2001, sp. zn. 11 Tcu 26/2001, ECLI:CZ:NS:2001:11.TCU.26.2001.1

Číslo: 42/2002

Právní věta:

Zahájení řízení o udělení azylu osobě, která má být vydána do ciziny, nebrání příslušnému soudu v rozhodování o přípustnosti vydání.

Soud nemusí vyčkávat rozhodnutí příslušného orgánu v řízení o udělení azylu, ale sám posoudí existenci právních překážek bránících vydání osoby do ciziny (např. z hlediska požadavků vyplývajících zejména z Úmluvy o právním postavení uprchlíků - uveřejněna pod č. 208/1993 Sb., z Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání - uveřejněna pod č. 143/1988 Sb.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 26.06.2001

Spisová značka: 11 Tcu 26/2001

Číslo rozhodnutí: 42

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Právní styk s cizinou

Předpisy: předpisu č. 143/1988Sb.
předpisu č. 208/1993Sb.
§ 380 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zrušil k opravnému prostředku ministra spravedlnosti podanému v trestní věci vydání do ciziny obviněného S. A. S. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2000 sp. zn. Nt 326/99 a usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 21. 6. 2000 sp. zn. 8 To 89/2000 a Městskému soudu v Praze přikázal, aby věc znovu projednal a rozhodl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Usnesením Městského soudu v Praze ze dne 31. 5. 2000 sp. zn. Nt 326/99 bylo podle § 380 odst. 1 tr. ř. rozhodnuto, že vydání obviněného S. A. S. pro účely trestního stíhání na území Ukrajiny pro trestný čin banditismu podle § 63a trestního zákona Ukrajiny a trestný čin úmyslné vraždy podle § 93

písm. g), e), y), i) tr. zák. Ukrajiny, je přípustné s výhradou, že v případě uznání za vinu trestnými činy, pro které je vydáván, mu nesmí být uložen trest smrti. Uvedených trestných činů se měl dopustit tím, že spolu s dalšími osobami v roce 1994 zorganizoval ozbrojenou skupinu - bandu s cílem spáchat přepadení jednotlivých občanů. S. byl také organizátorem a objednavatelem provedené vraždy na J. V. Č. a O. S. K. s použitím střelné zbraně dne 2. 9. 1998, když vybavil další osoby střelnými zbraněmi, náboji, penězi a zabezpečil jim bydlení v O. Rovněž jim dal údaje o poškozeném Č. a o místě jeho pobytu, a poté tohoto sledovali a následně jej při opakované střelbě společně s jeho řidičem usmrtili. Oba poškození byli členem zločinecké bandy, působící proti organizované skupině vedené S.

Ke stížnosti S. A. S. jednal ve věci Vrchní soud v Praze, který usnesením ze dne 21. 6. 2000 sp. zn. 8 To 89/2000 stížnost jmenovaného podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl jako nedůvodnou.

Ministr spravedlnosti v souladu s ustanovením § 380 odst. 3 tr. ř. předložil tuto věc Nejvyššímu soudu k přezkoumání správnosti uvedených rozhodnutí s návrhem, aby tato rozhodnutí byla zrušena a věc vrácena Městskému soudu v Praze k novému projednání a rozhodnutí. Podaný opravný prostředek odůvodnil především tím, že Evropská úmluva o vydávání (uveřejněna pod č. 549/1992 Sb.) neumožňuje, aby dožádaný stát učinil výhradu, že povoluje vydání s tím, že nesmí být vydávanému uložen trest smrti, ale umožňuje pouze, aby si dožádaný stát vyžádal ujištění dožadujícího státu, že tento trest nebude vykonán, přičemž dostatečnost ujištění soud samostatně posoudí. Ujištění navíc nelze požadovat tak, že trest smrti nebude uložen, ale pouze, že nebude vykonán. Městský soud v Praze měl na základě materiálů, jež měl v době rozhodování k dispozici, posoudit, zda ujištění poskytnuté dožadující stranou, že trest smrti nebude vykonán, je dostačující či nikoliv. V případě negativního stanoviska měl rozhodnout o nepřipustnosti vydání. Soud se však touto otázkou dostatečně nezabýval a nesprávně vyslovil přípustnost vydání s výše již uvedenou výhradou. Na tomto pochybení soudu nemění nic ani později opatřené materiály, z nichž lze dovodit, že rozhodnutím Ústavního soudu Ukrajiny č. 11/99 ze dne 29. 12. 1999 byla prohlášena za protiústavní ustanovení § 24 obecné části trestního zákona Ukrajiny, jež umožňují uložení trestu smrti. V návaznosti na to byl Nejvyšší radou Ukrajiny schválen zákon o provedení změn v trestním a trestně procesním právu, jímž byl nahrazen trest smrti trestem doživotním. Zákon byl podepsán prezidentem Ukrajiny dne 22. 2. 2000 jako č. 1483-III.

Dále pak ministr spravedlnosti poukazuje na to, že S. A. S. podal žádost o přiznání politického azylu na území České republiky, přičemž bylo správním orgánem rozhodnuto dne 10. 4. 2000 pod sp. zn. U-4662/VL-01-P06-99 o neudělení azylu, ovšem zároveň bylo stanoveno, že na jmenovaného se vztahuje překážka vycestování ve smyslu § 91 zák. č. 325/1999 Sb. (zákon o azylu). Teprve později (26. 2. 2001) vydal ministr vnitra pod sp. zn. OAM-445/AR-2000-1 rozhodnutí, jímž změnil toto rozhodnutí tak, že na S. A. S. se nevztahuje překážka vycestování. Soud pochybil v tom směru, že ačkoliv znal obsah výše uvedeného rozhodnutí správním orgánem, kterým sice nebyl udělen azyl, avšak byla konstatována překážka vycestování podle § 91 zákona o azylu, pak se s udělením překážky vycestování nijak nevypořádal. Přitom je zřejmé, že rozhodnutím o přípustnosti vydání jmenovaného do státu, kde mu podle § 91 citovaného zákona hrozí nebezpečí, že bude vystaven mučení, nelidskému a ponižujícímu zacházení, by Česká republika porušila závazky vyplývající z platných mezinárodních smluv o lidských právech a základních svobodách, jimiž je vázána.

Dále ministr spravedlnosti vyslovuje pochybnost, zda soud vůbec mohl rozhodovat o přípustnosti vydání v době, kdy nebylo pravomocně skončeno azylové řízení. V této souvislosti poukazuje na existenci protichůdných rozhodnutí Vrchního soudu v Praze k této otázce. V tomto ohledu pak ministr spravedlnosti poukázal i na to, že S. A. S. požádal opětovně o udělení azylu na území České republiky, a to dne 27. 3. 2001. Tato skutečnost podle názoru ministra spravedlnosti s ohledem na § 91 zákona o azylu a čl. 33 Úmluvy o právním postavení uprchlíků ze dne 28. 7. 1951 (uveřejněné pod č. 208/1993 Sb.) znemožňuje do doby pravomocného ukončení správním řízení o udělení azylu

realizovat vydání do jiné země.

Nakonec ministr spravedlnosti pokazuje na další formální nedostatky napadeného usnesení soudu prvního stupně, kdy přípustnost vydání byla vyslovena pro trestný čin banditismu podle § 63a trestního zákona Ukrajiny, přičemž extradiční materiály, které ukrajinská strana předložila, uvádějí trestný čin banditismu podle § 69 trestního řádu Ukrajiny. Vrchní soud v Praze jako soud stížnostní shora konstatované nedostatky neodstranil a nesprávně podanou stížnost S. A. S. jako nedůvodnou zamítl.

Nejvyšší soud podle § 380 odst. 3 tr. ř. přezkoumal na podkladě podaného opravného prostředku správnost napadených rozhodnutí a dospěl k těmto závěrům:

Především je třeba zdůraznit, že v posuzované věci se před soudy České republiky koná řízení o vydání do ciziny (§ 379 a násl. tr. ř.) na podkladě Evropské úmluvy o vydávání (uveřejněna pod č. 549/1992 Sb., dále jen „Úmluva“), která zavazuje jak Českou republiku, tak Ukrajinu. Při rozhodování o vydání do ciziny soud posuzuje otázku přípustnosti vydání (§ 380 odst. 1 tr. ř.) z hlediska splnění právních podmínek. To znamená, že soud je povinen zjišťovat, zda neexistuje právní překážka vylučující vydání. V případě, že žádná taková překážka není dána, rozhodne soud o přípustnosti vydání. Na základě toho pak vlastní rozhodnutí o povolení vydání do ciziny je svěřeno ministru spravedlnosti (§ 382 odst. 1 tr. ř.), který i přes pravomocné rozhodnutí soudu o přípustnosti vydání není povinen povolit vydání do ciziny (srov. rozh. č. 24/1996 Sb. rozh. tr.).

Plně se lze ztotožnit s argumentací ministra spravedlnosti v tom, že Městský soud v Praze nesprávně rozhodl o přípustnosti vydání jmenovaného s výhradou, že v případě uznání za vinu trestnými činy, pro které je vydáván, mu nesmí být uložen trest smrti.

Úmluva v čl. 11 stanoví, že pokud je možno podle právního řádu dožadující strany za trestný čin, pro který se o vydání žádá, uložit trest smrti a pokud právní řád dožádané strany pro takový trestný čin trest smrti nestanoví nebo obvykle není vykonáván, vydání může být odmítnuto, pokud dožadující strana neposkytne takové ujištění, které dožádaná strana bude považovat za dostačující, že trest smrti nebude vykonán.

Městský soud se nezabýval dostatečností ujištění ze strany příslušných orgánů Ukrajiny ve smyslu výše uvedeného požadavku čl. 11 Úmluvy, a místo toho ve výroku svého rozhodnutí nesprávně a neopodstatněně zformuloval „výhradu“, týkající se navíc zákazu uložení trestu smrti S. A. S. za vydávané trestné činy. Jak je ze shora citovaného čl. 11 zřejmé, z Úmluvy vyplývá možnost odmítnout vydání v případě, že soud dospěje k závěru, že není dostačující ujištění, že pro případ uložení trestu smrti nedojde k jeho vykonání.

Podle § 379 odst. 1 tr. ř. v řízení o vydání do ciziny provádí státní zástupce předběžné šetření, jehož účelem je zjistit, zda jsou tu podmínky pro vydání, zejména že jde o čin trestný podle práva obou států, pro který je vydání přípustné a jehož trestnost nezanikla, a že nejde o občana České republiky. Z citovaného ustanovení trestního řádu je zřejmé, že nelze vyloučit, že předběžné šetření bude nutno zaměřit na objasnění dalších právních podmínek k posouzení důvodnosti žádosti o vydání osoby do ciziny. V posuzované věci pak bylo nutno objasnit, zda podle právního řádu Ukrajiny za trestný čin, pro který se vydání žádá, lze vůbec uložit trest smrti, a poté se zabývat existencí dostatečného ujištění, že na vydávané osobě nebude vykonán případně uložený trest smrti.

Součástí spisu je totiž žádost Prokuratury města Oděsy, z níž vyplývá, že za trestný čin úmyslné vraždy, pro který se vydání žádá, je možno uložit trest smrti. Tato skutečnost je zřejmá také z příslušné zákonné úpravy (§ 93 trestního řádu Ukrajiny).

Dne 18. 11. 1999 byl Ministerstvu spravedlnosti České republiky faxem doručen „přípis“ Ministerstva spravedlnosti Ukrajiny, který však nebyl učiněn na úředním papíře, datován, podepsán ani opatřen úředním razítkem. Jeho obsahem je popis postupu v řízení o udělení milosti prezidentem Ukrajiny odsouzeným k trestu smrti s tím, že ve skutečnosti se od roku 1997 uplatňuje moratorium na výkon uložených trestů smrti. V závěru je pak uvedeno, že v případě S. A. S., bude-li mu uložen trest smrti, bude postupováno stejně.

Tento dokument, i při odhlédnutí od výše zmíněných nedostatků formální povahy, evidentně není ujištěním ve smyslu čl. 11 Úmluvy.

Městský soud v Praze měl k dispozici další přípis Ministerstva spravedlnosti Ukrajiny ze dne 24. 1. 2000, jehož obsahem je informace o rozhodnutí Ústavního soudu Ukrajiny ze dne 29. 12. 1999 o protiústavnosti trestu smrti, o pozbytí příslušných neústavních ustanovení trestního zákoníku, která počítají s trestem smrti jako způsobem potrestání, platnosti dnem tohoto rozhodnutí a o stanovení povinnosti Nejvyšší radě Ukrajiny uvést trestní zákoník do souladu s daným rozhodnutím. Důsledky tohoto rozhodnutí Ústavního soudu vyplývají z příslušných ustanovení Ústavy Ukrajiny. Podle čl. 13 Ústavní soud Ukrajiny přijímá usnesení mimo jiné ve věcech ústavnosti zákonů. Podle čl. 61 může Ústavní soud Ukrajiny uznat jako neústavní právní akt v celém jeho rozsahu nebo v některé jeho části a podle čl. 73 v případě, že zákon, právní předpis či jejich jednotlivá ustanovení jsou v rozporu s Ústavou Ukrajiny, pak jsou prohlášeny Ústavním soudem Ukrajiny za neústavní a pozbývají platnosti dnem rozhodnutí o jejich neústavnosti.

I přes výše uvedené zůstala neobjasněná otázka, zda např. s ohledem na příslušná ustanovení o časové působnosti trestněprávních předpisů Ukrajiny ve vztahu k ukládání trestů lze pachateli trestného činu uložit pouze takový druh trestu, který dovoluje uložit zákon účinný v době, kdy se o trestném činu rozhoduje, nebo naopak, zda lze uložit i trest, který bylo možno uložit v době spáchání trestného činu (srov. čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod, § 16 tr. zák.). Městský soud v Praze však takto nepostupoval a bez bližšího zdůvodnění učinil závěr, že v posuzované věci přichází v úvahu uložení trestu smrti.

Za této situace měl městský soud tedy blíže objasnit, zda v posuzované věci i nadále přichází v úvahu užití ustanovení čl. 11 Úmluvy. Pokud by dospěl k závěru, že S. A. S. je ohrožen uložením trestu smrti, pak by bylo nutno opatřit ustanovením čl. 11 Úmluvy předvídané ujištění. Po jeho opatření by bylo povinností soudu posoudit jeho dostatečnost. Je třeba připomenout, že s ohledem na ustanovení čl. 6 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a čl. 1 Protokolu č. 6 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (uveřejněna pod č. 209/1992 Sb.) se na území České republiky trest smrti nepřipouští. Proto možnost odmítnout vydání s odvoláním se na čl. 11 Úmluvy (při splnění tam uvedených podmínek) je nutno považovat za povinnost soudu České republiky. Pokud pak soud rozhodne, že vydání do ciziny je v takové věci přípustné, musí ve výroku rozhodnutí citovat vedle příslušných zákonných ustanovení trestního řádu a Úmluvy, na základě kterých rozhodl, i uvedené ujištění dožadující strany. Toto ujištění je právní podmínkou takového rozhodnutí (srov. rozhodnutí č. 11/1996 Sb. rozh. tr.).

Nejvyšší soud se ztotožnil také s námitkou ministra spravedlnosti ohledně formálních nedostatků zejména v číselném označení trestných činů ve výroku napadeného rozhodnutí; i když zásadně platí, že řízení o vydání do ciziny podle § 379 a násl. tr. ř. se vede o skutku, kterým byl spáchán trestný čin, nikoli o jeho právním posouzení (srov. rozh. č. 25/1996 Sb. rozh. tr.). V tomto případě však vznikly nesrovnalosti ohledně právní kvalifikace skutku podle ukrajinského práva nejen ve vztahu mezi českým zněním extradičních materiálů a rozhodnutími soudů, ale poměrně výrazné rozdíly v kvalifikaci jsou i mezi jednotlivými extradičními materiály, nebo alespoň mezi jejich překlady do českého jazyka. Např. v žádosti o vydání se uvádí, že vydání je žádáno pro trestné činy podle § 93 odst. d), f) j), k) a § 69 trestního zákona Ukrajiny. V přípisu Ministerstva spravedlnosti Ukrajiny ze

dne 25. 8. 1999 v některých dalších materiálech jsou již uváděny trestné činy podle § 93 písm. g), e), y), i) a § 69 trestního řádu Ukrajiny. V překladu přípisu (č. l. 79) pak u § 93 trestního řádu Ukrajiny vůbec odstavec či písmeno y) chybí. V rozhodnutích městského a vrchního soudu jsou pak uvedeny právní kvalifikace trestných činů podle § 63a tr. zák. a 93 písm. g), e), y), i) trestního zákona Ukrajiny.

Pokud zde došlo již v žádosti o vydání (čl. 12 Úmluvy) a jejich přílohách a následně pak i v dalších extradičních materiálech, případně jejich překladech, k tak výrazným odchylkám v právní kvalifikaci skutku podle ukrajinského práva, bylo na místě, aby tyto nesrovnalosti byly odstraněny.

V posuzované věci má podle ministra spravedlnosti zásadní význam řešení otázky, zda zahájení řízení o udělení azylu ve smyslu zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, je či není překážkou, jež znemožňuje rozhodovat o přípustnosti vydání.

Ministr spravedlnosti poukázal na to, že v posuzované věci bylo příslušným orgánem Ministerstva vnitra České republiky dne 10. 4. 2000 pod sp. zn. U-4662/VL-01-P06-99 rozhodnuto, že S. A. S. se neuděluje azyl, ale současně byla konstatována překážka vycestování ve smyslu ustanovení § 91 odst. 1 azylového zákona. Rozhodnutí ministerstva vnitra přitom nabylo právní moci až dne 9. 6. 2000, tj. po vydání napadeného rozhodnutí městského soudu. Městský soud v Praze bez ohledu na dosud neskončené řízení o udělení azylu vydávané osobě rozhodl o přípustnosti jejího vydání.

Podle názoru Nejvyššího soudu však samotné zahájení řízení o udělení azylu osobě, o jejíž vydání jde, nebrání příslušnému soudu, aby rozhodoval o přípustnosti vydání. Je plně v kompetenci soudu, aby v rámci extradičního řízení posoudil, zda zde nejsou právní překážky bránící vydání osoby, která se v jiném (správním) řízení domáhá právního postavení azylanta ve smyslu zákona č. 325/1999 Sb. Je třeba ovšem zdůraznit, že soud v takové situaci musí posuzovat splnění právních podmínek pro rozhodnutí o přípustnosti vydání také z hlediska dodržení mezinárodněprávních závazků České republiky. V tomto směru je třeba, aby rozhodnutí soudu o přípustnosti vydání neodporovalo mezinárodněprávním závazkům České republiky. Je třeba připomenout zejména ustanovení čl. 10 Ústavy České republiky, podle něhož mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, pokud je jimi Česká republika vázána, jsou bezprostředně závazné ve vnitrostátním právu a mají přednost před zákonem. S ohledem na důvody k udělení azylu bude třeba uvážit zejména závazky plynoucí pro Českou republiku z Úmluvy o právním postavení uprchlíků (uveřejněné pod č. 208/1993 Sb.) a z Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (uveřejněné pod č. 143/1988 Sb.). Z pohledu extradičního řízení je nutno zdůraznit, že smyslem těchto úmluv ovšem rozhodně není chránit osoby podezřelé ze spáchání trestné činnosti, naopak zcela zřetelným záměrem je rozvíjet mezinárodní spolupráci v trestních věcech v zájmu zabezpečení efektivní trestní spravedlnosti. Jestliže soud činí rozhodnutí o přípustnosti vydání, pak je současně jeho povinností, aby v tomto řízení zcela samostatně posoudil existenci případných překážek, které brání vydání osoby cizímu státu, z důvodů respektování mezinárodněprávních závazků České republiky. Je tedy nutno dospět k závěru, že konání azylového řízení nijak nepřekáží rozhodování soudu o extradici. Soud tedy nemusí vyčkávat pravomocného ukončení řízení o udělení azylu. Na druhé straně si však soud musí opatřit náležité podklady k posouzení splnění právních podmínek přípustnosti vydání, a to i z hledisek výše naznačených. Opačný názor by vedl k situaci, kdy opakované návrhy osoby, o jejíž vydání jde, na zahájení azylového řízení, by zcela zabránily rozhodování soudu o přípustnosti vydání. V důsledku toho by nemohlo dojít ani k naplnění trestní spravedlnosti touto cestou mezinárodněprávní spolupráce. Jestliže soud si opatří náležité skutkové podklady pro závěr, že zde nejsou žádné právní překážky bránící vydání, činí současně závěr, že ve vztahu k vydávané osobě a k dožadujícímu státu zde nejsou důvody k tomu, aby této osobě byla poskytnuta ochrana např. z hlediska výše již citovaných mezinárodních smluv.

Samozřejmě je zcela v kompetenci soudu, v jakém rozsahu provede dokazování k objasnění splnění

právních podmínek pro své rozhodnutí, včetně toho, jakým způsobem se vypořádá s výsledky či s průběhem řízení před správním orgánem o udělení azylu osobě, o jejíž vydání jde. S ohledem na rozdělení úloh v extradičním řízení mezi soudy a správní orgán (ministra spravedlnosti – viz § 382 odst. 1 tr. ř.) je pak zabezpečeno, aby ministr spravedlnosti i přes kladné rozhodnutí o přípustnosti vydání, vlastní vydání nepovolil (např. právě s ohledem na odlišný názor na stav či výsledky řízení o udělení azylu).

Městský soud v Praze se z tohoto pohledu věcí vůbec nezabýval. Ačkoliv mu bylo známo, že S. A. S. podal návrh na udělení azylu, pak bez dalšího rozhodl o přípustnosti vydání. Soud se nezabýval tím, zda v případě jmenovaného vůbec přichází do úvahy aplikace Úmluvy o právním postavení uprchlíků (srov. zejm. čl. 1 písm. f/), a to v návaznosti na ustanovení § 15 zák. č. 325/1999 Sb., o azylu. Stejně tak bylo třeba uvážit okolnosti odůvodňující případnou aplikaci čl. 3 Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání v návaznosti na překážku vycestování jmenovaného ve smyslu ustanovení § 91 téhož zákona. A to vždy ve vztahu k dožadujícímu státu. Městský soud si v tomto směru neopatřil žádné podklady k posouzení těchto otázek, když si nevyžádal v úvahu přicházející např. zprávy nevládních institucí, zastupitelského úřadu, popř. si nevyžádal ani spis o azylovém řízení.

Na všechny výše již zmíněné nedostatky, jimiž byl zatížen předchozí postup soudu prvního stupně a jeho meritorní rozhodnutí, nijak nereagoval Vrchní soud v Praze jako soud stížnostní, když v řízení o stížnosti obviněného proti výše označenému usnesení Městského soudu v Praze nesplnil řádně svoji přezkumnou povinnost a stížnost obviněného nesprávně zamítl jako nedůvodnou podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř.

Ze všech shora uvedených důvodů byl opravný prostředek ministra spravedlnosti shledán Nejvyšším soudem důvodným. Nejvyšší soud tedy zrušil napadená usnesení a všechna rozhodnutí obsahově na ně navazující, pokud v důsledku vzniklé procesní situace pozbyla podkladu. Městskému soudu v Praze pak přikázal, aby věc v intencích výše již naznačených úvah znovu projednal a rozhodl.